

FOREDRAG OM DEN POLITISKE SITUASJON PÅ LO-KONGRESSEN,
OSLO, 7. MAI 1981.-----

Motto for denne kongressen er: "80-årene - mulighetenes ti-år". Det er jeg enig i. Vi har muligheter til å skape flere arbeidsplasser og tryggere arbeidsplasser. Vi har mulighetene for å utbygge og utdype velferdsstaten. Vi har mulighetene til å øke medbestemmelse og utvide bedriftsdemokratiet.

Men i muligheter ligger det også at det kan gå galt.

I arbeiderbevegelsens historie er det noen år som har

2

vært korsveier, der valg av retning ble særlig avgjørende for videre frammarsj.

I år står vi ved en slik korsvei. Den dystre internasjonale økonomien er den ytre grunnen til dette. Den indre grunnen er at vi i en internasjonal krisetid skal avgjøre hvem som skal styre landet gjennom den, fram til 1985.

Utviklingen i den internasjonale økonomien er illevarslende. For første gang på en generasjon venter innbyggerne i den vestlige verden at årene som kommer blir vanskeligere enn dem vi har bak oss. De har rett.

Siden 1973 er veksten i Vest-Europa halvert, og både prisstigning og arbeidsledighet tredoblet. Innen årets utgang vil antallet arbeidsledige i industrilandene overstige 30 millioner - mer enn syv ganger hele Norges befolkning!

De fleste regjeringer synes i praksis å ha oppgitt målet om full sysselsetting. Norge er som en ensom øy i et hav av arbeidsledighet. I de fleste land setter konfliktene om fordelingen av knappere midler solidariteten og samholdet på prøve.

Vi godtar ikke løsninger som kaster millioner ut i fornedrelse og bitterhet. Vi kan ikke la unge mennesker

vokse opp i en så ødeleggende virkelighet. I Vest-Europa er dette allerede en del av menneskenes hverdag.

Når vi møter dette bildet ute, skyldes det ikke mangel på kapital. Med få unntak er det heller ikke mangel på naturressurser. Og det er slett ikke mangel på arbeidskraft.

Det det er mangel på, er skikkelig politikk. La oss for eksempel se på Europas to oljenasjoner - England og Norge.

I England har vi gående et stort konservativt eksperiment,

under ledelse av Margaret Thatcher. Det har skapt den kaldeste vinter for britene på et halvt århundre.

Ikke bare har de fått nullvekst - totalproduksjonen den synker! De har funnet på et fint ord for det: De kaller det "negativ vekst". Det kan klinge godt, men det er like meningsløst som å snakke om et "positivt tap". - I samme takt som nasjonalproduktet går ned, går arbeidsledigheten opp. Den nærmer seg nå 3 millioner - et tall man ikke har sett siden 30-årene. Det betyr 3.000 nye ledige hver eneste arbeidsdag.

Margaret Thatcher sa da hun ble valgt, at hun ville føre

en politikk som utløste større arbeidslyst. Ja, det har hun klart! 3 millioner er arbeidslystne fordi de er arbeidsledige.

Det er ikke bare den engelske fagbevegelsen som kaller dette feilslått politikk. Det gjør også det engelske industriforbundet. Ja, selv "Aftenposten", som uttrykte begeistring over den konservative valgseier i Storbritannia som en del av den blå bølgen over Europa, har nå på lederplass måttet fastslå at den konservative Thatchers politikk er feilslått.

La oss så se på Norge.

1970-årene ble et av de største reform-tiår i Norges historie. Vi hadde den raskeste vekst som er registrert i noe ti-år - den svarte til en fordobling av våre samlede ressurser i løpet av en 15-års periode. Ikke bare opprettholdt vi sysselsettingen - vi økte den. Det ble skapt en kvart million nye arbeidsplasser. De fleste av dem gikk til kvinner. I 1970-årene ble velferdsstaten befestet og utbygget av regjeringene Bratteli og Nordli. Reformene spente over et vidt felt, fra nye skolelover over sykelønnsordning og arbeidsmiljølov til opprettelse av et eget Miljøverndepartement. For de fleste er inntektene vokst betydelig, og pensjonistytelsene er hevet mer enn gjennomsnittet. Sett under

ett, er velferden utvidet og mer likelig fordelt, sosialt og geografisk.

Veksten, den fulle sysselsettingen, økningen i private inntekter og forbedringen av offentlige tjenester har skjedd i et tempo og i et omfang som oversteg forventningene. Når Willoch kaller dette feilslått politikk, er det selvsagt galt. Det Willoch legger fram, er feilslått polemikk. Vil Willoch vite i hvilket europeisk land den økonomiske politikk er feilslått, kan han nå bare lese "Aftenposten"s ledere om England.

Men på ny står vi ved en korsvei.

Den fulle sysselsettingen er ikke lenger noen selvfølge.

Norsk økonomi påvirkes av utviklingen ute i verden. En utvikling som betyr en trusel også mot vår velferd.

Viktige næringer vil få vansker. Vi må føre en politikk for å sikre konkurranseevnen og for å styrke vekstevnen i norsk økonomi. Og likevel må vi regne med en vekst som betyr bortimot en halvering av den produksjonsøkning vi har vært vant med. Det gjelder selv om vi regner med oljen.

Vi vil ikke godta en politikk som skaper massearbeidsledighet. Det stiller vår generasjon overfor en utfor-

dring den ikke tidligere har møtt. Vi skal leve opp til parolen: "Arbeid for alle".

Det får vi ikke gratis. En slik politikk vil kreve moderasjon i våre krav på andre områder. Vi kan ikke både få en sterk økning i vårt forbruk og samtidig trygge arbeidsplassene i årene framover.

Det er et problem at vi har bak oss 30 års sammenhengende

periode med sterk vekst i produksjon og forbruk. Mange planer og forventninger bygger på at veksten vil fortsette med uforminsket styrke. Men på grunn av den internasjonale økonomiske utviklingen, kan den ikke det. Nå må forbruksveksten bli svakere enn vi er vant med - det gjelder både det private og det offentlige forbruket.

Da kan vi ikke hver for oss søke fordeler ved gjensidige forsøk på å utmanøvrere hverandre. Holder vi oss ikke innen de realøkonomiske rammene, kan den enes lønnsøkning bety den annens tap av arbeidsplass. Da svekkes

økonomien og vi utmanøvrerer oss selv. Skal vi sikre sysselsettingen, kreves det moderasjon for alle grupper, men særlig fra de sterke.

Skal 1980-årene bli et mulighetenes ti-år, må de derfor også bli et solidaritetens ti-år. For 1980-årene vil stille større krav både til samhold og til evnen til å treffe beslutninger i fellesskap.

Alle trenger et samfunn preget av solidaritet og felles ansvar. Alle kommer i perioder med svakhet, som sykdom eller alderdom. Det gjør også de sterkeste. Ved endring av produksjonsteknikk eller etterspørsel, kan også en gruppe som har vært sterk plutselig bli utsatt og svekket. Derfor er det i vår egen interesse å ta hensyn til og ansvar for hverandre i våre avgjørelser. Å løse de inntektspolitiske spørsmålene på en slik måte at dette blir virkeliggjort, blir en hovedoppgave i 1980-årene.

Skal vi opprettholde konkurranseevnen må pris- og kostnadsstigningen ikke bli for sterk. Den prisstigningen

vi har nå, gir grunn til bekymring. Ja, i realiteten er vel nettopp pris- og kostnadsutviklingen nå et hovedproblem i vår økonomi.

Enkelte kan spørre om tiden ikke er inne for drastiske tiltak mot inflasjon som kan virke raskt. Hva med pris-kontroll? Vi har i dag stadig priskontroll med mange og viktige varer. Men når kostnadene stiger, så må de etter hvert tillates å slå igjennom i prisene. Det gjelder uansett hvor streng priskontrollen er. Vi kan aldri kontrollere oss bort fra de underliggende problemene.

Det kan i visse situasjoner være riktig å ha pris- og

inntektsstopp, men bare for et tidsrom. Det skjer stadig ting som tilsier justeringer i priser og lønnsforhold. Derfor må en pris- og ^{inntekts} / stopp oppheves etter en stund. Vi er nå midt inne i et omfattende lønnsoppgjør. Det ^{virkemiddel} / i nærmeste framtid.

Vi kan heller ikke subsidiere bort prisstigningen annet enn en kort stund. For et slikt tiltak øker kjøpekraften og dermed presset på priser og lønninger. Derfor blir også virkningene kortsiktige. Likevel kan subsidier være nødvendige virkemidler i gitte situasjoner. Men heller ikke subsidier løser de bakenforliggende årsaker til

prisstigningen.

Jeg vil gjerne gjøre dette helt klart: Det fins ingen enkle måter å bekjempe inflasjonen på. De virkemidler som virkelig biter, har også negative virkninger.

Regjeringen må her - som på andre områder - se sin politikk som en helhet. De virkemidler som tilsammen kan gi resultater, er ikke uten videre populære. Vi må unngå at det oppstår for sterkt press i økonomien på grunn av knapphet, særlig på spesielle typer arbeidskraft.

Slikt press vil bare fyre opp under pris- og kostnads-

stigningen. Derfor er det nødvendig å holde igjen både på veksten i det private og det offentlige forbruket.

I mange land har de holdt så sterkt igjen på etter-spørselen at de har skapt massearbeidsløshet for å bekjempe inflasjonen.

Det vil ikke vi gjøre.

Vår viktigste programpost er arbeid for alle. Nettopp derfor må vi legge vekt også på andre virkemidler i kampen mot inflasjon. Her kommer samarbeidet om inntektsoppgjørene inn. Det gjør organisasjonene også medansvarlige for prisutviklingen. Ingen av oss kommer

unna ansvaret for et samfunnsøkonomisk helhetssyn. Et viktig siktepunkt er å sikre den utvikling vi har råd til i levestandard, med så liten prisstigning som mulig.

Regjeringen fant det nødvendig og riktig å dempe progresjonen i inntektsskattene i 1981. Her på kongressen - og før - har mange kritisert dette. Isolert sett har skatteopplegget en skjev profil. Men det var Regjeringens uttrykkelige forutsetning at dette skulle motvirkes av en sosial profil i lønnsoppgjøret. Det ble det gitt klar beskjed om i nasjonalbudsjettet, og det er nå fulgt opp i statsoppgjøret. Og Regjeringen sa også klart ifra

at den ville endre slutttopplegget, dersom lønnsoppgjøret ikke fikk den nødvendige sosiale profil.

Med den pris- og inntektsstigning vi har, er justeringer av inntektsskattene nødvendig fra tid til annen. Flere i kongressen har da også pekt på at progresjonen ikke bør ramme vanlige lønnsinntekter. Skattesystemet er under fortsatt vurdering. Dette er spørsmål vi får arbeide videre med. For hittil har vi ikke funnet fram til løsninger som vi føler er rettferdige og fornuftige nok. Men skattepolitikk er sprengstoff. Det sprenger også regjeringer, som bekjent.

Den løsning de statsansatte nå er kommet fram til, gir

.20

håp om at oppgjøret lar seg løse uten konflikt og lønnsnemnd. Nå burde det også være mulig for partene i det private arbeidslivet å følge den invitt til løsning som er gitt. Et viktig mål er ivaretatt: Statsoppgjøret har fått en klar lavtlønnsprofil. Den ramme som er lagt, burde også kunne gi oss en rimelig utvikling i konkurransevnen.

Men ennå er mye omkring pris- og inntektsutviklingen uklart. Hvis det skulle vise seg at sterke grupper som følge av utviklingen, oppnår vesentlig mer enn forutsatt, må Regjeringen overveie situasjonen. Regjeringen vil måtte gjøre det som er nødvendig for å forsvare sysselsettingen.

Tilstramming i finans- og kredittpolitikken vil i tilfelle måtte vurderes. Vi må være klar over at slike tilstramminger nødvendigvis må gå ut over prioriterte formål. Derfor er heller ikke slike tiltak egnet til å vekke begeistring. Her finnes det ikke populære løsninger.

Styringen av vår økonomi vil også i årene fremover bli en stor utfordring. Kostnadsstigningen står sentralt i dette bildet. Vi er avhengige av et godt og tillitsfullt samarbeid mellom Regjeringen og arbeidslivets organisasjoner.

Som Tor Halvorsen sa, kommer vi ikke utenom et inntekts-

politisk samspill i åra som kommer, selv om dette samspillet kan ta ulike former. Vi er i den heldige situasjon i vårt land at vi har en fagbevegelse som har vilje til å vise et samfunnsansvar. Derfor vil vi i tillitsfullt samarbeid kunne bekjempe inflasjonen uten å få omfattende arbeidsløshet.

Jeg tror Arbeiderpartiet og LO fordomsfritt bør tenke igjennom og drøfte inntektsdannelsen i samfunnet på ny. Vi legger alle stor vekt på den frie forhandlingsrett. Spørsmålet er hvordan den best kan kombineres med våre mål om arbeid for alle og inntektsutjamning.

I de siste årene har deler av vår industri hatt problemer. En viktig årsak ligger i verdensøkonomien. De fleste land har hatt svak økonomisk vekst. En annen årsak pekte Tor Halvorsen på i sitt innledningsforedrag. Norge har i disse årene blitt en oljemasjon. Oljesektoren har nødvendigvis måttet knytte til seg høyt kvalifiserte folk som ellers kunne ha gått til det øvrige næringsliv. Dette har i noen grad gjort det vanskeligere for industrien.

I tillegg kommer dette: Bruken av oljepenger innenlands har medført økt sysselsetting i sektorer som varehandel, helsestell og undervisning. Dette har gitt grunnlag for

økt velferd i Norge, men det har også gitt mindre arbeidskraftressurser for industrien. Det har antagelig også gitt et høyere lønnsnivå i Norge enn det vi ellers kunne ha hatt.

Regjeringen har tatt opp industriens problemer i Industri-meldingen. Der fremmes også en rekke konkrete forslag for å styrke industriens vekstmuligheter. Som hovedlinje vil Regjeringen legge vekt på generelle virkemidler overfor industrien. Virkemidler vil i mindre grad bli rettet mot enkeltbransjer eller enkeltbedrifter, men også dette vil fortsatt inngå som ledd i vår politikk.

I innstillingen til Industrimeldingen sier igjen de borgerlige representanter at vi burde ha vært forsiktigere med å bruke av oljepengene. Men dette har vi hørt lite til når de praktiske vedtak skulle treffes. Når budsjettene drøftes i Stortinget, har de borgerlige aldri lagt fram omfattende konkrete nedskjæringstiltak. Men dessuten - en slik politikk ville ha kostet - lavere reallønninger, sysselsettingsproblemer og mindre velferd. Målet for Arbeiderpartiets politikk har i og for seg ikke vært å skape den størst mulige industriproduksjon. Målet har vært å skape størst mulig velferd i Norge.

Oljeressursene hører hele det norske folk til. Regjeringen

mener de forvaltes tryggest ved at Statoil får en sterk stilling.

Men vi kan ikke leve av oljen alene. Vi må ha et allsidig næringsliv. Industrien vil derfor, sammen med andre næringer, ha en avgjørende rolle å spille i norsk økonomi også i årene fremover. Regjeringen har i langtidsprogrammet gjort det klart at den vil arbeide for produksjonsvekst og bedret produktivitetsutvikling i hele næringslivet. Det gjelder også den store offentlige sektoren. Økt produktivitet der vil gjøre det lettere å løse viktige fellesoppgaver. Samtidig vil industrien og andre næringer da kunne disponere en noe større andel

av den samlede arbeidskraft.

Jeg er enig i den holdning fagbevegelsen har valgt til ny teknologi. Vi må være villige til å ta ny teknologi i bruk. Men det er nødvendig å kontrollere de formål den brukes for. Det er også nødvendig å kontrollere de former den brukes i. For som mennesker har formet ny teknologi, har teknologien vært med på å forme mennesker og det menneskelige miljø. Derfor må vi ha en mening om hva vi vil - og hvilke krav og grenser vi må sette.

Økt produktivitet vil kreve en bedre organisering innad i bedriftene. Det krever en bedre og mer tidsmessig til-

passet struktur i vårt næringsliv. Dette er krevende og interessante oppgaver. Det er oppgaver som krever samarbeid og rett til medvirkning fra de ansattes side.

av den samlede arbeidskraft.

Jeg er enig i den holdning fagbevegelsen har valgt til ny teknologi. Vi må være villige til å ta ny teknologi i bruk. Men det er nødvendig å kontrollere de formål den brukes for. Det er også nødvendig å kontrollere de former den brukes i. For som mennesker har formet ny teknologi, har teknologien vært med på å forme mennesker og det menneskelige miljø. Derfor må vi ha en mening om hva vi vil - og hvilke krav og grenser vi må sette.

Økt produktivitet vil kreve en bedre organisering innad i bedriftene. Det krever en bedre og mer tidsmessig til-

30

passet struktur i vårt næringsliv. Dette er krevende og interessante oppgaver. Det er oppgaver som krever samarbeid og rett til medvirkning fra de ansattes side.

Kampen for økt demokrati er en av de lange linjer i arbeiderbevegelsens historie. De demokratiske rettighetene er vunnet i kamp. Det gjelder både de politiske rettighetene - de økonomiske og de faglige. Høyre kjempet mot utvidelse av stemmeretten som de konsekvent har kjempet mot utvidelsen av bedriftsdemokratiet. Når andre har kjempet igjennom en reform, slutter Høyre seg til - som historiens baktropp. Slik er det i sak etter sak. Slik er det med utvidelse og fordypning av demokratiet.

Vi i arbeiderbevegelsen ser demokratisering som en prosess som frigjør de veldige krefter som ligger i de mange evner og erfaringer. Vi vet av vår egen erfaring at slike evner vokser gjennom opplæring og aktiv deltagelse. Vi har tro på de krefter som kan vokse i hvert enkelt menneske, og kan utløses gjennom felles ansvar og felles sak.

Industriforbundet og Arbeidsgiverforeningen har startet valgkampen for Høyre gjennom massive utkjør mot Skytøenkomitéen. For å få skikkelig fart på sin agitasjon, går de løs på forslag som ikke er fremmet av komitéen. Samtidig er de ensidig opptatt av styrerepresentasjonen.

De helt sentrale spørsmål i innstillingen som gjelder de ansattes innflytelse på den daglige ledelse og drift, blir forsøkt tiett ihjel. Men alle dere som sitter her, vet at det er dette som er avgjørende for forholdene på den enkelte arbeidsplass. Denne "vrien" på debatten demonstrerer også den grunnleggende forskjell i selve utgangspunktet: Vi vet at demokratiet mobiliserer ressurser - mot-kreftene frykter at de skal miste sin innflytelse.

Vårt arbeide for bedriftsdemokrati henger også sentralt sammen med vår industripolitikk. Vi vet - og stadig

flere industriledere vet at mennesket er den viktigste ressurs. For at vår industri skal ha en framtid, må vi satse målbevisst på utviklingen av de menneskelige ressursene. Skolering, økt deltagelse og utvidet demokrati er nøkkelbegreper i denne utviklingen. Vår holdning til disse spørsmålene behøver ingen å være i tvil om.

Jeg regner med at Kongressen vil fatte viktige vedtak på bakgrunn av Skytøenkomiteens forslag. Etterat kongressen er avsluttet, vil Regjeringen nedsette den offentlige komiteen som skal forberede den praktiske videreføring av et viktig reformarbeid.

Industriforbundet, Arbeidsgiverforeningen og den borgerlige pressen vil fortsatt gi mye vondt fra seg. Vi skal ta det med sinnsro. Vi vet at det er det tålmodige og møysommelige arbeid i våre egne organisasjoner som gir resultatene. Vi vet at utvidet demokrati gir større krefter til å møte framtidens utfordringer. Så får vi vise overbærenhet og ønske Høyre velkommen etter også til denne reformen - om en 8-10 års tid - når også denne reformen er blitt akseptert og grunnfestet i folket.

Arbeidstid - pensjonsalder.

Kampen for sosiale og faglige rettigheter og nye mål har alltid vært bygget på et bredt menneskelig engasjement, ikke bare på krav om økte lønninger. Gjennom 70-åra formulerte arbeiderbevegelsen begrepene livsstandard og et kvalitativt bedre samfunn. Ønsket om ikke-materielle forbedringer ble stadig tydeligere. Vi hadde nådd et høyere velstandsnivå. Interessen vendte seg sterkere mot barn, familie, likestilling kvinne og mann, natur- og miljøspørsmål.

36

Mange følte at det var mer tid for hverandre som ville bety en økt livsstandard.

Vi fikk en eksplosjon i kravene knyttet til arbeidstid.

- Utvidet ferie
- Nedsatt pensjonsalder
- 6 timers arbeidsdag

Dette skjer samtidig med tilbakeslag i den internasjonale økonomi -som gir en kraftig reduksjon av veksten. Hva gjør vi så? Det er unødvendig å si det, men likevel: Dette kan vi ikke bære fram - samtidig! Men noe viktig er felles for disse sterke ønskene: En drivkraft for større valgfrihet for den enkelte - ut fra egen livssituasjon.

Vi vet at behovene er forskjellige. Derfor skal vi være forsiktige med å foreslå firkantede løsninger som skjærer alle over én kam. I det langtidsprogrammet som er lagt fram for Stortinget, fremmes et prinsippielt meget viktig forslag: At det skal bli mulig å kombinere arbeid og trygd etter fylte 65 år. Dette åpner for valgfrihet og gradvis nedtrapping fra arbeid til pensjonistlivet. Tilsvarende må vi åpne for smidighet og større valgfrihet når det gjelder daglig eller ukentlig arbeidstid - for å møte de situasjoner som gjør at noen ønsker kortere arbeidstid i deler av det yrkesaktive livet.

Dette var bakgrunnen for det prinsippvedtaket som ble

fattet på partiets landsmøte om bl.a. 6 timers arbeidsdag som langsiktig mål.

Våre motstandere har forsøkt å framstille dette som et uansvarlig vedtak - fordi vi alle vet at vi ikke har råd til å gjennomføre dette i de nærmeste åra. Men det er ikke uansvarlig å formulere våre langsiktige mål! Uansvarlig ville det være om vi sprengte de økonomiske rammene på kort sikt. Det har vi ikke gjort, og det har vi ikke til hensikt å gjøre! Da kravet om 8-timers-dagen ble reist, ble det av mange sett på som en drøm og en utopi. Jeg er overbevist om at mange som er tilstede på denne kongressen, vil få oppleve 6-timersdagen i sitt yrkesaktive liv.

yrkesaktive liv.

Det blir ingen enkel oppgave å vurdere hvordan de forskjellige forslagene til kortere arbeidstid og lavere pensjonsalder skal gjennomføres i praksis. Vi står overfor kompliserte avveininger. Et punkt er klart: Vi vil legge vekt på å sikre valgfrihet ut fra den enkeltes livssituasjon.

Kongressen skal treffe viktige vedtak om disse spørsmål.

Vedtakene og debatten i fagbevegelsen vil være sterke momenter når partiet og Regjeringen skal forme den konkrete politikken på dette området. Arbeidstid og pen-

40

sjonsalder vil stå på dagsordenen for bevegelsen i mange år framover. Vi trenger en levende debatt og et aktivt engasjement fra alle ledd i våre organisasjoner for å finne de beste løsningene på disse viktige spørsmålene - spørsmål som blir avgjørende for vår livsstandard i de ti-år som ligger foran oss.

Kvinnene er langt sterkere representert på denne kongressen enn noen gang før. Dette er uttrykk for viktige endringer i det norske samfunnet. 70-åra vil bli stående i historien som den perioden da kvinnene fikk sitt avgjørende gjennombrudd i arbeids- og samfunnslivet.

I det langtidsprogrammet vi har lagt fram for Stortinget, har vi prioritert saker av særlig betydning for kvinnenes situasjon. Vi har vedtatt kvotering som et sterkt virkemiddel for å sikre kvinnene adgang til utdanning og yrke. Vi satser betydelig statlige midler til utbygging og drift av barnehager.

En viktig forutsetning for å komme videre i likestillingsarbeidet, er at vi mobiliserer - og slipper til - kvinnene i våre egne organisasjoner. Det er derfor en særlig glede for meg å slå fast at det er langt flere kvinner her - og at de marker seg aktivt i debattene.

Den internasjonale utviklingen bestemmer i stor grad om vi i arbeiderbevegelsen skal nå våre mål. Fred er selv grunnlaget. Skal vi sikre freden må vi stoppe våpenkappløpet, redusere spenningen og skape en mer rettferdig økonomisk verdensordning.

Fagbevegelsen har forsterket sitt internasjonale engasjement i denne kongress-perioden. Det internasjonale samarbeid som fagbevegelsen har utviklet er av uvurderlig betydning. Fagbevegelsen har tatt konsekvensen av at

vi står overfor problemer som berører hele menneskeheden og at løsninger må finnes gjennom internasjonalt samarbeid.

Sterke utfordringer møter oss internasjonalt. Store deler av verdens folk lever i fattigdom og sult. Stagnasjon, inflasjon og arbeidsløshet er en fare for utviklingen i alle land. Miljø og ressursene i verden trues av økte belastninger som kan ramme sårbare befolkningsgrupper og hindre sosial og økonomisk utvikling i store områder. Over det hele ligger opprustningen i Øst og i Vest som et symbol på menneskers manglende evne til å løse sine problemer.

Disse perspektiver kan få oss til å fortvile. Men vi må si et klart nei til handlingslammelse. Problemene er skapt av mennesker. Da er det også i menneskers makt å løse dem. Ingen vil være bedre egnet til det enn arbeiderbevegelsen. Vi bygger på solidariteten.

Det er sosialdemokratiske ledere som i de senere år har vist initiativ og vilje til å bryte fastlåste problemer.

Bruno Kreisky har forsøkt å bringe partene i Midt-Østen nærmere hverandre.

Willy Brandt har ledet arbeidet med rapporten "Nord/Syd. Et program for å overleve."

Når det gjelder avspenning, nedrustning og våpenkontroll er et nytt initiativ tatt gjennom Olof Palme som sitter i spissen for en kommisjon - der jeg selv er med

45

- som skal forsøke å bidra med nye ideer og forslag.

Den mest påtrengende oppgave i dagens verden er å få stanset rustningskappløpet. Kjernevåpnene er vår tids største utfordring. Det er en altoverskyggende oppgave å forhindre at de noen gang blir brukt.

Mange mennesker føler frykt, angst og usikkerhet for at storkrigens galskap skal bryte løs. Det ligger et stort ansvar på lederne av de mektigste nasjoner - at de kan vise klokskap og sindighet i en nervøs og ustabil situasjon. Men også de små nasjoner har muligheter til å påvirke. Vi vil ikke hvile i våre anstrengelser for å bidra til avspenning og nedrustning.

Vi har alle en forpliktelse til å bidra med konkrete og gjennomtenkte forslag og ideer. Det er i denne sammenheng vi må se forslaget i Arbeiderpartiets arbeidsprogram om atomfrie soner.

Vi har engasjert oss sterkt i oppfølgingen av forhandlingsdelen av NATO-vedtaket fra 1979. I går vedtok utenriksministrene på NATO-møtet i Roma at forhandlinger med sikte på å kontrollere og redusere kjernefysiske våpen i Europa kan settes i gang til høsten.

Vi vil arbeide for en atomfri sone i nordisk område. Vi vil også støtte forslaget om en konferanse om nedrustning i Europa og at konferansen må omfatte forhandlinger om reduksjon i konvensjonelle såvel som kjernefysiske våpen. Det er nødvendig at supermaktene overholder SALT II-avtalens bestemmelser og at den raskt blir videreført i forhandlinger om en SALT III-avtale.

De store økonomiske problemer i vår tid kan bare løses ved å se verden som en helhet. Sør er avhengig

47

av Nord. Og omvendt! Industrieland er avhengig av utviklingsland. Sør vil ikke få noen skikkelig vekst uten Nord. Nord kan ikke regne med å løse sine økonomiske problemer uten at det går framover i Sør.

Ved omfattende reformer i det internasjonale økonomiske systemet, ved at industrielandene øker handelen med utviklingslandene, ved at vi i Nord øker overføringene til de fattige land, ved at vi i industrielandene overfører industriproduksjon og teknologi, kan vi legge grunnlaget for ny vekst både i Sør og Nord. Det kan ikke bli en vekst av den gamle typen som gjør store innhogg i ikke fornybare ressurser og gir store miljøskader. Vekstens kvalitet må være det avgjørende både for Sør og Nord. Og dessuten: Vi må ikke lenger la improvisasjonens politikk bestemme hvordan den økonomiske veksten skal brukes. Veksten skal gi grunnlag for å

skape flere arbeidsplasser. Dette er den dominerende oppgaven i en situasjon der alle land plages av økende arbeidsledighet.

Arbeiderbevegelsen må gå foran her som på andre områder. Vi møtte fattigdomsproblemet og de økonomiske og sosiale klasseskiller i vårt eget land. Vi økte produksjonen og inntektene. Vi beskyttet de svake og kjempet for rettferdighet. Vi kan også skape et mer rettferdig og menneskelig verdenssamfunn ved å øke produksjonen og inntektene og fordele dem bedre.

Dette er samtidig aktiv fredspolitikk. Vi kan ikke regne med å få leve på en øy av fred og rikdom i en verden der fattigdom gir grobunn for uro og krig.

Norge er i vårt århundre forandret fra et fattigsamfunn til et velstandssamfunn. Vi har nådd trygghet og velferd for de store grupper i folket.

Men vi ser alvorlige tegn i tiden. De konservative går i mange land til angrep på viktige sider av velferds- politikken. Høyre i Norge nekter for at de har slike planer. Men de fastholder angrepene på fellesforbruket ved stadige løfter om lavere skatter. Høyre har i Stortinget fremmet en strøm av forslag om økte bevilgninger på forskjellige populære områder. Samtidig vil de senke statens inntekter. Men vi vet at dette ikke henger sammen! Det er umulig å senke inntektene og øke utgiftene samtidig. Det er like umulig i samfunnshusholdningen som i en privat

50

husholdning.

Derfor skal vi avkreve Høyre svarene. Hvor mye er det skattene skal reduseres? Hvilke poster og hvilke beløp er det Høyre skal skjære ut av budsjettene? Hvordan er regnestykket satt opp? Fellesforbruket er vårt viktigste instrument for å styrke livsstandarden til folk flest. Derfor blir forsvar for fellesforbruket i 80-åra radikal og offensiv politikk.

Vi har bygd opp velferdsstaten i en periode med sterk økonomisk vekst. Nå står vi i den situasjon at vi har svært liten vekst å fordele. Da blir valgene langt verre, og konfliktene langt tydeligere.

I trange tider er det viktig stadig å

omprøve den offentlige innsatsen slik at vi får mest mulig ut av pengene - på de områder der de trenges mest. Men vi vil forsvare velferdsstaten! Det er den som er grunnlaget for et samfunn der menneskene i større grad tar ansvaret for hverandre. Privatisering er ingen veg å gå. Vi vet at det er de sterkeste som da først får dekket sine behov.

Vi må være villige til å se med kritiske øyne også på reformer som vi selv har innført. Den styrke og selvtillit har vi! Men vår kritikk er konstruktiv: vi vil gjøre reformene bedre, vi vil ikke ødelegge eller avskaffe dem. Vi vil slåss for bedriftsdemokratiet, sykelønnsordningen og arbeidsmiljøloven fordi disse

reformene er viktige bidrag til å heve folks livsstandard, styrke den økonomiske veksten og skape større rettferdighet i samfunnet.

Høyre har vært ensidig opptatt av kostnadene ved de store reformene. Deres påstand er at de har redusert produksjon og velstand og tilmed gått på den personlige friheten løs. Men vår historiske erfaringer viser jo at dette synet er grunnleggende galt. Reformene har underbygget den økonomiske veksten og levestandarden. Helsestellet koster penger. Men den som er frisk kan også yte mer i sitt arbeid. La oss slå fast dette: Det norske samfunnet har på alle måter kommet styrket ut ved at vi har beskyttet de svake og hevdet prinsippene

om solidaritet og rettferd. Ved å gå videre på denne veien vinner vi nye skanser. Dette er et av kjernepunktene i den demokratiske sosialismens idegrunnlag.

Vi vet fra omfattende forskning at det er nær sammenheng mellom lav inntekt, dårlig utdanning, dårlig arbeidsmiljø og stor helserisiko, stor sykkelighet og tidlig død. Arbeidsmiljøloven var et avgjørende framstøt for å bedre forholdene for dem som står svakest stilt. Selvsagt må vi diskutere detaljer og vurdere om loven har hatt andre virkninger enn tilsiktet.

Men vi skal forsvare lovens ånd og lovens hovedpunkter. Det er altfor lettvinnt å utnytte uheldige enkeltutslag

til massive angrep på selve loven. Det skal vi kontant vise tilbake.

Sykelønnsordningen blir også angrepet. Det påstås at den blir misbrukt og at vi får økt skulk. Det er klart det er en alvorlig sak når det viser seg at sosiale ordninger faktisk blir misbrukt. Men det er dessverre ikke et fenomen som oppsto den dagen da alle fikk rett til lønn under sykdom. Det er derfor en oppgave for alle å utvikle ansvar og lojalitet overfor våre velferdsordning. Solidariteten kan ikke overleve hvis for mange prøver å være gratispassasjerer. Derfor må vi forsvare solidariteten ved å hindre at den blir undergravd gjennom misbruk eller mistenkeliggjøring. Vi stiller krav til menneskene.

Vi regner med at hver enkelt gir sitt bidrag og føler sitt ansvar. Vi skal minne om: Solidaritet er mer å gi enn å ta!

Men det er nødvendig å minne om: Det er klart påvist at antall fraværsdager øker i takt med plagsomme arbeidsbelastninger. Vi vet også at slike belastninger er mer alminnelig for de arbeidstakere som fikk sin sykelønnsordning forbedret og likestilt med andre grupper gjennom den nye loven. Jeg synes ikke det er grunn til å beklage at syke kan være borte fra jobben. Nå har de økonomisk mulighet for det. Det er forbedringer av arbeidssituasjonen som er det viktigste bidrag for å redusere problemet med fravær.

Arbeiderpartiets landsmøte og denne kongressen så langt, har vist at arbeiderbevegelsen ikke godtar noen reformpause. Trange økonomiske rammer og høyrekreftenes frammarsj har gjort det til radikal politikk å forsvare det som er oppnådd. Men det er ikke nok. Tor Halvorsen ga også uttrykk for spørsmålene omkring arbeidets organisering, bedre arbeidsmiljø og mer meningsfylt arbeid, kanskje vil være vel så viktig som lønsspørsmålene i åra som kommer. Særlig nå må vi bruke all vår oppfinnsomhet til å forbedre velferdssamfunnet, uten mere bruk av penger. Da må vi kjempe samordnet på den faglige og den politiske arena. Det krever større politisk og organisatorisk styrke for å bære fram de nødvendige reformer i en vanskelig økonomisk situasjon. Denne styrken kan arbeider-

bevegelsen i fellesskap mobilisere. Fra borgerlig side - og fra Høyre som det dominerende borgerlige parti - kommer det løfter og overbudspolitik og samtidig angrep på fellesforbruket og på de ordninger som særlig sikter på å forbedre situasjonen for dem som står svakest eller er mest utsatt. Når Erling Norvik går på frierføtter til LO samtidig som hans parti og presse kjører kontinuerlige angrep på arbeidsmiljølov og sykelønnsordning, ja da må han ikke bli overrasket over at han ikke blir ønsket hjertelig velkommen. Arbeiderbevegelsen glemmer ikke sine historiske erfaringer. Vi vet at det ikke er Høyre som kjemper fram reformer som innebærer utjamning eller større rettferdighet. De fagorganiserte i Norge er villige til å forsvare det velferdssamfunn

58

de har båret hovedbyrden med å bygge opp. De vet den faglige og den politiske delen av bevegelsen har styrke nok til å slå angrepene på fellesskapet tilbake.

Arbeiderbevegelsens grunnvoll er solidariteten. I en tid der vi har en mindre årlig vekst å fordele, blir solidariteten satt på prøve. Flere fristes til å være sin egen lyktes smed. Flere tror de kan tjene på å stå utenfor fellesskapet. Jeg er overbevist om at den samlede arbeiderbevegelse vil overvinne disse strømmingene. Omsorg for de svake betyr idag kamp for velferdsstaten, kamp for fellesforbruket og mobilisering mot høyrekreftenes stadige spekulasjon i folks kortsiktige gruppeinteresser. Her vil jeg sitere LO-formannen: Mer enn noen gang

trenger vi samfunnssolidaritet. Høyre har ingen problemer med å tale moderasjon til de LO-organiserte. Det vil øke troverdigheten hvis dette budskapet gikk til helt annet hold, bl.a. til de grupper utenfor LO som med rette har fått betegnelsen tariffpolitiske pyromaner!

Vi har en tyngre veg foran oss enn vi har vært vant til de siste tiårene. Men vi godtar ingen reformpause. Det er både forsvar og angrep i vår strategi: vi vil forsvare det nivå vi har nådd. Jeg sa søndag at dette er radikal politikk i dagens situasjon. Men vi vil også bygge videre på velferdsstaten - vi vil bedre vilkårene for dem som trenger det mest. Vi vet at vi trenger det faglig-politiske samarbeidet for begge disse oppgavene.

60

Vi vet at høyrekreftene har mobilisert voldsomt foran valget. De tok lenge seieren på forskudd. Etter Kristelig Folkepartis landsmøte kan de ikke lenger snakke om det borgerlige samarbeid. Begrepet er effektivt gravlagt her hjemme og gjennom eksemplets makt - også i vårt nabo land Sverige. Forrige gang de borgerlige fikk regjeringmakten av velgerne, brukte de fem og et halvt år på å finne ut at de ikke kunne samarbeide. Nå har de funnet det ut fem måneder før valget.

Frontene er blitt klare - valget står mellom en Arbeiderpartiregjering og en ren Høyre-regjering. For mange av mellompartienes velgere må dette være et tankekors. De har ikke lenger grunnlag for illusjoner

om at en stemme på et mellomparti kan moderere en borgerlig regjerings politikk. Nå er det ren høyrepolitikk som er alternativet. Det er vår oppgave å minne disse velgerne om hva de reelle alternativene er. Skulle de være i tvil kan de lese Aftenposten. Jeg deler avisens konklusjon om det svenske borgerlige samarbeidet: Det dreier seg om en politisk tragedie, med langtreggende virkninger for det svenske samfunn. Det bør det få også her hjemme! For norske velgere har jo snart dette valget.

Da er det bare en ting å gjøre kamerater: Vi har akkurat 130 dager på oss til å samle alle krefter vi har. Vi er på offensiven nå. Vi trenger ikke drive skremselspropaganda.

Erfaringene fra høyrestyre i andre land er skremsler nok. Våre motstandere er urolige. De vet at vi har veldige krefter når vi samler oss til en slagkraftig bevegelse. Vi skal bruke de kreftene!

Vi skal vinne valget til høsten. Da kan vi gjøre 80-åra til mulighetenes tiår - med arbeid og trygghet for alle. La meg si med Arne Garborg: Tidene er hva vi gjør dem til!